

Josep Ruaix i Vinyet, *Nous estudis de llengua*, Barcelona, Claret, 2023, 1.022 p., ISBN: 978-84-9136-471-9.

La ingent obra de Josep Ruaix *Nous estudis de llengua*, ingent tant per l'extensió —més de mil pàgines en un llibre de format A5 ampliat— com per la transcendència, la componen seixanta articles. Molts ja els havíem llegits en una altra versió (dins la revista *Llengua Nacional* i en *Estudis de llengua*, obra precedent de la que comentem). Tanmateix, als lectors que llegim sempre amb fruïció tot el que publica Ruaix i tan bon punt ho publica, ens interessa molt poder rellegir els seus treballs aplegats en un sol volum, perquè la consulta és molt més còmoda i ens permet fer-ne una lectura global per components de la llengua o de la normativa, posem per cas, a diferència de quan els llegíem més distanciat en el temps dins la revista *Llengua Nacional*.

Pràcticament tothom sap que Josep Ruaix és un dels filòlegs vius més importants per a la llengua catalana. Els qui ara tenim més de seixanta anys vam aprendre a escriure en català amb els seus manuals i no pas, és clar, a l'escola. Les seves obres han tingut tanta difusió que probablement el nombre d'exemplars de títols seus que s'han venut supera el nombre de títols, en català, d'Antoni Maria Claret i Clarà (més conegut com el pare Claret). Sigui com sigui, ens consta que fins ara se n'han escampat més de 2 222 000 exemplars. Ara bé, Ruaix és un estudiós de la llengua que ha anat molt més enllà d'aquells manuals divulgatius que van ensenyar a escriure en català una generació perduda entre d'altres que sí que es van poder escolaritzar en català. Ha anat tan enllà que ha aprofundit en aspectes, i ben diversos, tant descriptius com normatius. De vegades l'Institut d'Estudis Catalans ha assumit moltes propostes seves, com ara fa molts anys la prescripció —a la fi!— d'escriure només amb *e* final la paraula *darrere* preposició i adverbi (i *rere*, *enrere*...), o més recentment constatem la seva influència en la *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana*. Malauradament altres vegades l'Institut d'Estudis Catalans n'ha desatès reflexions ben

argumentades, com ara les reflexions a favor de mantenir els guionets en certs mots compostos.

Un aspecte molt destacable de *Nous estudis de llengua* és l'estil, molt clar. La mateixa obra esdevé, doncs, una mostra perfecta del que propugna l'autor al principi de l'article «Ambigüitat i desordre» (p. 425-442): «Una qualitat que ha de tenir l'estil a l'hora d'escriure o parlar és la claredat» (p. 425). El lector no es perd mai llegint o consultant una obra prou densa pel que fa a la quantitat d'informació precisament gràcies a aquest estil tan clar, àgil i de vegades una mica irònic i tot. I també gràcies a altres recursos que faciliten molt la lectura, com ara una redacció sense digressions ni incisos bruscs sintàcticament i sempre amb un ús mesurat dels signes de puntuació —*Nous estudis de llengua* és també una mostra perfecta del que l'autor manifesta en aquest altre article: «Qüestions de puntuació» (p. 695-723). Quant als aspectes formals que faciliten la lectura i la consulta d'aquesta obra, volem destacar sobretot la gran profusió d'exemples reals (que contenen tant la solució no reeixida com la solució genuïna i normativa) que il·lustren les explicacions de fenòmens. Addicionalment RuaiX de vegades afegeix esquemes, quadres sinòptics, resums conclusius... al final de molts articles. Però de tots els esmentats el recurs més important de l'obra, com hem dit, són els nombrosíssims exemples dels fenòmens analitzats, perquè molts lectors no especialistes fins i tot poden entendre un aspecte a partir dels exemples i no tant de l'explicació prèvia. Trobem la majoria de recursos que faciliten la lectura i la comprensió en molts articles, però el millor exponent n'és «Límits en l'ús dels pronoms “en”, “hi”» (p. 37-129), que és l'article més llarg del llibre i que podria ser feixuc per a molts lectors pel fet que s'hi analitza un fenomen complex i sovint gradual. Perquè aquest article, a part de contenir més pàgines d'exemples que d'explicació teòrica, al final presenta un esquema-resum de tot el que hem llegit. I, per bé que els seixanta articles apareixen per ordre de confecció i publicació, també és utilíssim un índex sistemàtic que els agrupa en sis apartats per si hom s'estima més llegir o consultar l'obra seguint aquest altre índex: *Temes introductoris*, *Fonètica i ortografia*, *Morfosintaxi* (l'apartat que conté més articles), *Lèxic*, *Estilística* i *Miscel·lània*. Els cinc articles de l'últim apartat, *Miscel·lània*, contenen pràcticament només exemples amb errors —seguint els títols dels apartats de RuaiX— ortogràfics i morfosintàctics.

Llegint els títols dels apartats que acabem d'esmentar, algú que no conegui profusament RuaiX ja es deu haver adonat que no és d'aquells estudiosos de la llengua a qui només interessa el lèxic. Com en moltes altres de les seves obres, en *Nous estudis de llengua* RuaiX demostra que no hi ha component de l'idioma que no mereixi la seva atenció, des de la fonologia (com en l'article totalment nou «Límits en l'emudiment de la erra», p. 849-856) fins a la lingüística textual (sobretot en els cinc articles agrupats

per l'autor dins l'apartat *Estilística*). I, com sempre, demostra també que és un filòleg que combina dues qualitats clau: intuïció lingüística i erudició. Aquella gran intuïció lingüística fa que pugui detectar un fenomen ben bé a l'inici i que pugui predir com evolucionarà. Recordem que va ser el primer filòleg que va descriure a bastament el castellanisme sintàctic, ara molt estès, que va anomenar «el *li* pleonàstic anticipat» (dir *Li donaré una cosa a l'Eva* en comptes de *Donaré una cosa a l'Eva*). En la majoria d'articles de *Nous estudis de llengua* (especialment en els de tema fonètic, ortogràfic o sintàctic) també hi trobem moltes descripcions de fenòmens no analitzats encara per cap altre lingüista o, si més no, no amb tant detall o tan sistemàticament. Tot i que podríem citar molts articles que il·lustrarien l'afirmació que acabem de fer, en destaquem dos: «La pandèmia» (p. 725-740), que va ser el primer estudi lingüístic profund «covidà», perquè va molt més enllà del tema de la vocal tònica o del gènere de la paraula principal, i «Qüestions de concordança» (p. 149-202), que conté l'anàlisi de 39 contextos diferents sobre tal fenomen. Aquest tema ha estat tractat abans, és clar, però no amb la mateixa profunditat, com pot comprovar qualsevol comparant l'estudi de Ruaix amb la part corresponent de la *Gramàtica del català contemporani* (GCC) o, sobretot, de la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC). Ruaix és un lingüista que té aquesta gran capacitat d'analitzar la llengua catalana perquè en coneix totes les varietats (geogràfiques, històriques, de registres...) i pot presentar fins i tot moltes desenes d'exemples reals de fenòmens molt restringits territorialment, com ara els fenòmens analitzats en aquests dos articles: «Una combinació de pronoms febles admissible?» (p. 25-36), que tracta de dues solucions en parlars del català central quan combinem dos pronoms febles de primera o segona persones un dels quals és benefactiu (les solucions *Se m'escapes* o *Se te m'escapes* en comptes de la «regular» més general, i l'única normativa, *Tè m'escapes*); i «És admissible “cap” en lloc de “gens de”?» (p. 443-449), que tracta d'un recurs blasmat per lingüistes molt prestigiosos: la possibilitat de dir *cap* amb certs substantius no comptables (com *cap por* per *gens de por*).

Ara bé, a més de ser un lingüista savi i intuïtiu, Ruaix també domina al més mínim detall els aspectes normatius *lato sensu*, des de l'ortografia fins a convencions tipogràfiques, passant per qualsevol aspecte que hi estigui relacionat —com ara el coneixement exhaustiu de la pronúncia de mots en moltes llengües que evidencia en «Notes sobre accentuació» (p. 741-754). Així mateix, segurament no hi ha cap altre filòleg que conegui com ell les últimes cinc obres de l'Institut d'Estudis Catalans, tant la segona edició del *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC2) o l'*Ortografia catalana* (OIEC) com les tres gramàtiques recents: la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC), la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (GEIEC) i la *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana* (GBU). En la majoria de treballs de *Nous estudis de llengua* podem

comprovar que Ruaix ha fet un repàs minuciós i sistemàtic de les obres normatives de l'Institut d'Estudis Catalans, però especialment en aquests tres: «Valoració del sistema normatiu actual» (p. 9-17), «La segona edició del *DIEC*» (p. 203-216) i «Novetats normatives (2016-2019)» (p. 649-684). En l'últim article citat, posem per cas, hi analitza la *GIEC* capítol per capítol: mancances, apreciacions equivocades sobre si un exponent lingüístic pertany a un registre o a un altre... i sobretot aspectes ben objectius millorables o clarament erronis, tant de contingut com de redacció. I, és clar, proposa com es podrien esmenar els errors o les mancances.

Com que en certs fenòmens (la distinció entre *per* i *per a* abans d'infinitiu, per dir-ne un) Josep Ruaix segueix més aviat Pompeu Fabra i no pas Joan Coromines o l'enyorat Joan Solà, molts, fins i tot filòlegs reputats, tenen el prejudici de considerar que Ruaix és més aviat conservador pel que fa a les propostes normatives. (Entre Josep Ruaix i Joan Solà hi va haver sempre admiració mútua. Ho puc afirmar perquè era amiga de tots dos i, fins i tot, de vegades un em demanava si sabia què opinava l'altre sobre algun fenomen. A més, vaig tenir el privilegi de presenciar la salutació i la conversa respectuoses i càlides del primer dia que es van conèixer personalment.) Doncs no: com en altres ocasions, en *Nous estudis de llengua* Ruaix fa certes propostes de canvis normatius que per a la majoria de filòlegs són molt agosarades. En trobem en molts articles, però destaquem aquestes dues perquè demostrin que Ruaix no és gens immobilista pel que fa a la possibilitat de canvis normatius: en «Una forma verbal normativament desconsiderada» (p. 817-830) proposa l'acceptació d'imperatius de la persona 4 no velars (*Encenem-los* al costat de *Encenguem-los*), o en «Dièresis traïdores/traïdores» (p. 841-848) demostra que moltes paraules haurien d'escriure's sense dièresi perquè tradicionalment no s'han pronunciat amb hiat sinó amb diftong. I és que, a diferència d'altres, Ruaix és un gramàtic que no es deu a cap institució (a l'Institut d'Estudis Catalans o a alguna universitat, posem per cas) i, per tant, pot exposar solucions que contradiguin la màxima institució de la llengua catalana, que tanmateix respecta i acata.

Per tot el que hem dit, *Nous estudis de llengua* és, doncs, una obra de lectura i consulta obligadíssimes per a tots els filòlegs, però no sols per als interessats en la normativa gramatical sinó també per als especialistes en descripció de la llengua. A més, aquest aplec d'articles, gràcies sobretot als recursos ja esmentats que faciliten la lectura, és també a l'abast de no especialistes: estudiants de filologia catalana o aquells professionals que tenen la llengua com a eina de treball. Hem d'agrair tant a Josep Ruaix aquesta última obra! Perquè *Nous estudis de llengua* restarà durant molts anys com un volum indispensable, de lectura sencera primer i de consulta parcial després. Amb tot, esperem encara noves aportacions seves a la descripció tan precisa de la

nostra llengua i de propostes de canvis normatius. N'esperem més aportacions perquè sempre combina —i ara manllevem un fragment seu dedicat a l'admirat Pompeu Fabra— «ciència filològica i seny (o bon sentit) lingüístic» (p. 17).

CARME VILÀ COMAJOAN
Universitat de Vic
mariacarme.vila@uvic.cat
ORCID 0009-0007-9924-6703

